

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Янковий О.Г.

-
(підпис)
“ ”

2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»

на тему: **«Удосконалення системи економічної безпеки підприємства (на прикладі
ПрАТ «Одеський коньячний завод»)»**

Виконавець:

студент центру заочної форми навчання

Столбунова Юлія Сергіївна -
/підпис/

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук
(науковий ступінь, вчене звання)
Кошельок Галина Володимирівна -
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність та теоретичне підґрунтя економічної безпеки підприємства.....	7
1.2. Джерела та фактори загроз економічній безпеці підприємства	15
1.3. Організація процесу управління економічною безпекою на підприємстві.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРАТ «ОДЕСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»	28
2.1. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства в розрізі її складових	28
2.2. Аналіз складових економічної безпеки підприємства.....	36
2.3. Діагностика економічної безпеки підприємства.....	50
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАТ «ОДЕСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»	67
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	91
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування ринкових відносин в Україні та необхідність існування підприємств у жорстких умовах світового та вітчизняного конкурентного середовища суттєво ускладнюють їх функціонування та обумовлюють необхідність забезпечення їх економічної безпеки на всіх стадіях життєвого циклу. Політичні події останніх років та їх вплив на стан національної економіки призвели до загострення негативних явищ у фінансовій, комерційній, виробничій та інших сферах діяльності вітчизняних підприємств. Тому необхідність впровадження ефективної антикризової програми, спрямованої на підвищення економічної безпеки підприємства, набуває значної актуальності в сучасних умовах господарювання. Окремим важливим питанням постає діагностика економічної безпеки підприємства, яка визначає необхідність та характер подальших антикризових заходів.

Також необхідно відзначити, що стрімкий розвиток конкуренції, складність кон'юнктури ринку, постійні зміни у законодавстві та інтеграційні процеси в Україні зумовили необхідність пошуку нових ефективних концепцій та стилів управління економічною безпекою підприємств.

В сучасних умовах нестабільності зовнішнього середовища підприємству необхідно адаптуватися, вдосконалювати та розробляти нові засоби забезпечення економічної безпеки для досягнення цілей підприємства. В зв'язку з цим актуальності набувають пошуки нестандартних напрямів, а також наукове обґрунтування ефективних засобів забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека є необхідною умовою існування будь-якого підприємства, вона забезпечує захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та є підґрунтям стійкого функціонування. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням

забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво й спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Підвищення агресивності зовнішнього й, частково, внутрішнього середовища призводить до виникнення нових загроз і посилення їхнього впливу на результативність діяльності підприємств. Запобігання негативному впливу комплексу зовнішніх і внутрішніх загроз можливо шляхом забезпечення своєчасної реакції на них і створення умов для безпечного розвитку через ефективне управління економічною безпекою в рамках загальної системи управління суб'єктом господарювання. Прийняття оптимальних рішень у сфері управління й забезпечення економічної безпеки підприємств потребує вирішення ряду питань, пов'язаних з оцінкою їхнього рівня.

Дослідженню проблем економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячено публікації багатьох учених як в Україні, так і за кордоном. Наукові й практичні аспекти цієї проблеми відображено в працях таких дослідників, як Біліков О.В., Белокуров В. В., Бендіков М.О., Білошкурська Н.В., Богомолів В.А., Вальков О. Б., Войнаренко М.С., Волкова І. О., Гапак Н. М., Гапоненко В.Ф., Гетьман О.О., Гічова Н. Ю., Гладченко Т.Н., Гончаренко Л.П., Горячева К.С., Грунін О.А., Дикань В.Л., Донець Л.І., Єпіфанов А.О., Єрмошенко М.М., Жихор О.Б., Забродський В.А., Захаров О.І., Ільяшенко С.Н., Каламбет С. В., Камлик М.І., Кириченко О. А., Кіпчарська Я. М., Клейнер Г. Б., Ковальов Д.І., Козаченко Г.В., Колосов А.В., Корнієнко Т. О., Костюк Ж.С., Кузенко Т. Б., Лук'янчикова А. С., Мартюшева Л.С., Могильний А.І., Ніколаюк С. І., Новикова Н. І., Олейников Є.А., Ортинський В.Л., Отенко І. П., Павлюк Ю.В., Папехін Р.С., Пілова Д.П., Плетникова І. Л., Пожурєва Т. О., Прядко В. В., Раздіна Є. В., Сенчагов В.О., Соколенко Т.М., Судоплатов А. П., Франчук В.І., Цвайг Х. І., Шалагін Д. А., Шкарлет С.М., Шликов В. В., Шмиголь Н. М.,

Щербина В. М., Ярочкін В. І. та інші. Але не вирішеними злішаються такі питання, як розробка методики оцінки інтегрального показника економічної безпеки, з'ясування ролі окремих складових в забезпеченні загальної економічної безпеки.

Мета роботи – розробити заходи щодо удосконалення системи економічної безпеки підприємства на прикладі ПрАТ «Одеський коньячний завод».

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити наступні **завдання:**

1) визначити сутність та теоретичне підґрунтя економічної безпеки підприємства;

2) охарактеризувати джерела та фактори загроз економічній безпеці підприємства;

3) розглянути організацію процесу управління економічною безпекою на підприємстві;

4) розробити методологію оцінки рівня економічної безпеки підприємства в розрізі її складових;

5) провести аналіз складових економічної безпеки підприємства;

6) здійснити діагностику економічної безпеки підприємства;

7) обґрунтувати напрями удосконалення системи економічної безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження в роботі є економічна безпека підприємства ПрАТ «Одеський коньячний завод».

Предметом дослідження в роботі виступають теоретичні та практичні аспекти управління економічною безпекою підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі методи, як: теоретичне узагальнення (в процесі дослідження поняття економічної безпеки підприємства); системний підхід (для з'ясування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства); порівняльно-правовий метод (для вивчення законодавства України, що забезпечує

економічну безпеку); коефіцієнтний метод та метод порівняння (в процесі оцінки економічної безпеки підприємства); наукової абстракції та узагальнення (під час розробки рекомендацій щодо удосконалення системи економічної безпеки підприємства).

Інформаційна база. Джерелами інформації послужили законодавчі та нормативні акти, періодичні видання, монографії, наукові статті, статистична та фінансова звітність діяльності ПрАТ «Одеський коньячний завод».

Елементи наукової новизни. Наукова новизна роботи полягає в апробації методології оцінки рівня економічної безпеки виробничого підприємства в розрізі її складових, а також в розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення системи економічної безпеки ПрАТ «Одеський коньячний завод».

Апробація результатів роботи. Головні положення і результати дослідження доповідалися автором і обговорювалися на студентських, науково-практичних конференціях «Незалежна Україна: вектори політичного та соціально-економічного розвитку» (Одеса, 2016).

Публікації. Основні результати роботи викладено у 4 наукових публікаціях: 3 публікації у збірнику «Науковий студентський вісник» університету; 1 публікація у матеріалах науково-практичної конференції.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (77 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок комп'ютерного тексту, робота містить 36 таблиць та 13 рисунків.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки.

1. Проаналізувавши формулювання економічної безпеки підприємства багатьма вітчизняними вченими, можна зробити висновок, що економічна безпека господарюючого суб'єкта – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, які забезпечують конкурентостійкість та економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників.

2. Загроза економічній безпеці підприємства - це реальна можливість впливу дії навмисного чи ненавмисного характеру, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальної та нематеріальної шкоди, яка призводить до відхилень від стратегії. Джерела загроз економічній безпеці підприємства - це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, які створюють небезпеку для реалізації його інтересів в економічній сфері. Загрози економічній безпеці підприємства можна класифікувати за різними ознаками: за джерелом виникнення (зовнішні та внутрішні); за відношенням до людської діяльності (об'єктивні та суб'єктивні); за систематичністю прояву (систематичні та несистематичні); за ступенем керованості (керовані та некеровані); за можливістю нейтралізації (такі, що частково піддаються нейтралізації та такі, що не піддаються нейтралізації); за впливом на складові економічної безпеки підприємства (ті, які впливають на усі її складові, на декілька складових та одну складову); за моментом виникнення (актуальні та потенційні); за об'єктивністю існування (реальні та мнимі); за частотою виникнення (постійні та випадкові); за ступенем очевидності (явні та приховані); за впливом на об'єкт (активні та пасивні); за сферою виникнення (правові; економічні; політичні; екологічні; соціальні; науково-технічні; технологічні; демографічні); за вірогідністю реалізації (реальні та потенційні);

за тривалістю впливу на функціонування і розвиток підприємства (довготермінові, середньотермінові та короткотермінові); за характером прояву (закономірні та випадкові).

3. Управління економічною безпекою підприємства являє собою реалізацію управлінських рішень і має забезпечити такий рівень функціонування підприємства, за якого воно може своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні чинники, що несуть загрозу економічній діяльності, а також рівень, який не обмежує прогресивний стабільний розвиток підприємства. Метою управління економічною безпекою є забезпечення фінансово-господарської рівноваги, досягнення визначеної ефективності діяльності та поставлених цілей і завдань подальшого розвитку підприємства.

4. ПрАТ «Одеський коньячний завод» – це підприємство повного циклу виробництва коньяків за класичною французькою технологією. На підприємстві впроваджені сучасні технології управління всіма процесами та ефективна система контролю за якістю.

5. Оцінку економічної безпеки ПрАТ «Одеський коньячний завод» було здійснено за її складовими - фінансово-економічною, кадрово-економічною, техніко-технологічною та інформаційною. Інтегральний показник фінансово-економічної безпеки підприємства має критичні значення як на початок, так і на кінець аналізованого періоду. Серед показників, які негативно вплинули на цю складову слід відмітити коефіцієнт реінвестування прибутку, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості, погіршення співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, зниження коефіцієнта покриття. Аналіз кадрової складової економічної безпеки підприємства показав, що за весь період 2015-2017 років на підприємстві недостатній рівень кадрової безпеки. Наступним кроком було виявлено, що у підприємства наявний критичний рівень техніко-технологічної безпеки. Також було встановлено, що за весь період 2015-2017 років у підприємства загрозливий рівень інформаційної безпеки.

6. Відповідно до тримірного підходу, загальний рівень економічної безпеки ПрАТ «Одеський коньячний завод» визначається як інтегральна оцінка

поточного, тактичного та стратегічного рівнів. Поточна безпека характеризує відсутність явних симптомів банкрутства, та економічну стійкість у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Отримані значення показника поточної безпеки вказують на наявність симптомів фінансової кризи у 2015 році, оскільки значення показника близьке до критичного 0,5 і становить 0,54. В 2016 році ситуація стабілізувалася, ймовірність фінансової кризи знизилася. Можна зробити висновок, що у 2017 році ймовірність настання фінансової кризи зросла у порівнянні до попереднього року. Значення показника тактичної безпеки близьке до одиниці у 2016-2017 роках. Воно зросло у порівнянні до рівня 2015 року, тобто у 2016 році рівень тактичної безпеки підвищився та залишився у 2017 році незмінним, рівень використання ресурсів підприємства за останні два роки зріс, криза рентабельності мало ймовірна. Значення показника стратегічної безпеки вказує на те, що рівень економічного потенціалу підприємства зріс протягом останнього року. Значення показника на кінець 2017 становить 0,85, що вказує на невисоку ймовірність настання стратегічної кризи. Значення показника економічної безпеки підприємства характеризувало нестійкий рівень економічної безпеки. Підприємство є платоспроможним, однак результати його діяльності відрізняються нестабільністю, в тому числі і через високу залежність від зовнішніх джерел фінансування.

7. Необхідність підвищення рівня економічної безпеки зумовлюється об'єктивною потребою ПрАТ «Одеський коньячний завод» у забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей своєї діяльності. З метою досягнення максимальної ефективності господарської діяльності управління економічною безпекою в ПрАТ «Одеський коньячний завод» повинно здійснюватися комплексно з використанням механізмів оперативного, тактичного та стратегічного менеджменту. Оперативне управління економічною безпекою ПрАТ «Одеський коньячний завод» являє собою набір рішень, спрямованих на досягнення встановлених стратегічних цілей шляхом вирішення поточних проблем та запобігання можливим ризикам. Тактичне управління економічною безпекою ПрАТ «Одеський коньячний завод» є

набором активних заходів довгострокового характеру, спрямованих на поступове зміцнення безпеки. Заходи щодо підвищення економічної безпеки підприємства можна згрупувати за двома основними напрямками: соціальний та економічний. Основними напрямками підвищення соціальної безпеки ПрАТ «Одеський коньячний завод» мають бути: удосконалення освітньо-кваліфікаційної структури працівників; створення належних умов праці та соціального забезпечення робітникам; використання ефективної системи мотивації праці; створення для працівників належного соціально-побутового забезпечення шляхом розвитку соціальної інфраструктури. Заходи економічного спрямування управління економічною безпекою ПрАТ «Одеський коньячний завод» повинні визначатися відповідною стратегією. Підприємству доцільно застосовувати такі превентивні стратегії, як стратегія розвитку та стратегія зростання, що передбачають нарощування потенціалу підприємства за рахунок максимального використання як внутрішніх можливостей і резервів, так і зовнішніх чинників та переваг. Для підвищення рівня економічної безпеки ПрАТ «Одеський коньячний завод» запропоновано звернути увагу на фінансову та кадрову її складові. Для цього запропоновано придбати додаткову лінію розливу коньяку італійської компанії GAI. Проведені розрахунки засвідчують, що економічна ефективність інвестиційного проекту достатньо висока. Розраховані показники чистого дисконтованого доходу та індексу доходності перевищують нормативи, що дає підстави рекомендувати проект до впровадження. Для підвищення рівня кадрової складової економічної безпеки запропоновано підвищити рівень кваліфікації для 35 працівників підприємства. Витрати на це складуть 60 тис. грн. У підсумку на підприємстві значно підвищиться коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства, що позитивно вплине на рівень кадрової складової економічної безпеки, яка значно зросте порівняно з минулим періодом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушків Б. М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б. М. Андрушків. – Тернопіль: Тернограф, 2008. – 424 с.
2. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.
3. Белоусова І.А. Управлінський облік - інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: монографія / І.А. Белоусова. - К.: Дорадо-Друк, 2010. - 432 с.
4. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М.А. Бендиков // Консультант директора. – 2000. – № 2. – С.14-19.
5. Білошкурська Н.В. Особливості формування рівнів економічної безпеки / Н.В. Білошкурська // Економіка, фінанси, право. – 2011. – №5. – С.7-10.
6. Білошкурська Н.В. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємств / Н.В. Білошкурська, М.В. Білошкурський // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 2. - С. 85-89.
7. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І.А. Бланк. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2009. – 784 с.
8. Васильців Т. Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т. Г. Васильців, М. Б. Пасічник // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – 2008. - Вип. 18.10. - С. 128-135.
9. Гадышев В. А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия / В. А. Гадышев, О. Г. Поскочинов // Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы. – 2011. - №2. – С. 27-31.
10. Гапак Н. М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки / Н. М. Гапак // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка. – 2013. – Вип. 3(40). – С. 62–65.

11. Гетьман О.О. Економічна діагностика / О.О.Гетьман, В.М. Шаповал. - К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 307 с.
12. Гинис Л. А. Иерархическая структура системы экономической безопасности / Л. А. Гинис // Альманах современной науки и образования. - 2007. - № 4. С. 64-67.
13. Гічова Н.Ю. Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Нац. гірничий ун-т. - Дніпропетровськ, 2010. - 20 с.
14. Гладченко Т.Н. Индикаторы экономической безопасности предпринимательской деятельности / Т.Н. Гладченко // Менеджер. - 2000. - №12. – С.111-113.
15. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2012. – 160 с.
16. Гусев В. С. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / В. С. Гусев, Б. И. Кузин, М. Д. Медников. - СПб.: Очарованный странник, 2001. - 256 с.
17. Дикий А.П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 / А.П. Дикий. - Житомир: ЖДТУ, 2009. - 21 с.
18. Діденко Є. О. Управління економічною безпекою підприємства на основі формування стратегії його безпечного розвитку / Є. О. Діденко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 5 (168). – С. 35-40.
19. Доценко І. О. Вплив внутрішніх та зовнішніх факторів загроз на рівень економічної безпеки підприємства / І. О. Доценко // Вісник ЖДТУ № 4 (54). - 2010. - С. 227-230.
20. Ермолаев Д. В. Угрозы экономической безопасности предприятия / Д. В. Ермолаев // Известия ТулГУ. Экономические и юридические науки. – 2012. – Вып. 2. - С. 169-172.
21. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ:

- монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. - Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. - 295 с.
22. Забродский В.А. Современные методы организации и управления промышленным производством / В.А. Забродский, Н.А. Кизим, Л.И. Янов. – Харьков: АО “БизнесИнформ”, 1997. – 64 с.
23. Зацеркляний М. М. Основи економічної безпеки: навчальний посібник / М.М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – К.: КНТ, 2009. – 337 с.
24. Зубик В. Б. Экономическая безопасность предприятия (фирмы) / В. Б. Зубик, Д. В. Зубик. – Минск: Высшая школа, 1998. – 391 с.
25. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.С. Іванілов. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
26. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
27. Кайлюк Є. М. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / Є. М. Кайлюк, В. М. Андрєєва, В. В. Гриненко. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 279 с.
28. Каламбет С. В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі / С. В. Каламбет, В. А. Воропай // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 2. - С. 106-113.
29. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
30. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-информ. - 2005. - № 11-12. - С. 45-47.
31. Кіпчарська Я. М. Економічна безпека підприємства: суть, зміст, складові її забезпечення / Я. М. Кіпчарська // Наукові записки Української академії друкарства. - 2013. - № 2. - С. 63-72.
32. Ковалёв Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалёв, Т. Сухорукова // Экономика Украины. - 2004. - № 10. - С. 48-52.
33. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А.

- Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
34. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов // Теорія та практика управління у трансформаційний період: Зб. наук. праць. – 2001. – Т. 3. – С. 3–7.
35. Кошембар Л. О. Механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання на основі оптимізації оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 21.04.02 / Л. О. Кошембар. – К., 2009. – 21 с.
36. Лапченко Е.Н. Теоретические предпосылки управления экономической безопасностью предприятия с применением риск-ориентированного подхода / Е.Н. Лапченко // Бухгалтерский учет и анализ. - 2009. - № 2. - С. 37-41.
37. Лебедко С. А. Систематизація теоретичних підходів до визначення поняття "економічна безпека підприємства" / С. А. Лебедко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/39.pdf
38. Лук'янчикова А. С. Визначення поняття «економічна безпека підприємства» / А. С. Лук'янчикова // Бізнес Інформ. - 2015. - № 2. - С. 39-47.
39. Маркіна І. А. Загрози економічній безпеці підприємства: теоретичний аспект / І.А. Маркіна, І.П. Потапюк // Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2017. – Вип. 33. – С.130-137.
40. Маркова Є. Ю. Управління економічною безпекою в стратегії розвитку рибодобувних підприємств / Є. Ю. Маркова // Агросвіт. – 2016. - №17. – С.30-36.
41. Мартюшева Л.С. Фінансова безпека підприємств: конспект лекцій / Л.С. Мартюшева, Т.Б. Кузенко, О.Ю. Литовченко. - Харків: Вид-во ХНЕУ, 2008. - 140 с.
42. Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства / О. О. Мельник // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ": зб. наук. пр. – 2011. – № 25. – С. 97-103.
43. Мішин О. Ю. Сутність поняття «економічна безпека підприємства» / О. Ю. Мішин, С. В. Мішина // Вісник економіки транспорту і промисловості. –

2012. – № 38. – С. 86-92.
44. Могильный А.И. Основы безопасности бизнеса / А.И. Могильный, В.Н. Бесчастный, Ю.О. Винокуров. - Донецк: Регион, 2000. - 130 с.
45. Николаюк С. І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності: курс лекцій / С. І. Николаюк, Д. Й. Никифорчук. – К.: КНТ, 2005. – 320 с.
46. Новікова О.Ф. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення: монографія / О.Ф. Новікова, Р.В. Покотиленко. – Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2006. – 408 с.
47. Олейников Е.А. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Е.А. Олейников. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2007. – 288 с.
48. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность: учебник / Е.А. Олейников. - М.: «Экзамен», 2005. - 768 с.
49. Омелянович Л.О. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія / Л.О. Омелянович, Г.Є. Долматова. - Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. - 195 с.
50. Орлик О. В. Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 1(52). – С. 250-257.
51. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
52. Павлюк Ю.В. Методика оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Павлюк, О.А. Локтіонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/812/830>.
53. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р.С. Папехин // Взгляд молодых ученых на экономические и финансовые реформы в России: Сб. ст. - Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – С.61-69.
54. Пашнюк Л. О. Економічна безпека підприємства: сутність, складові та фактори забезпечення / Л. О. Пашнюк // Інвестиції: практика та досвід. –

2012. – № 22. – С. 48–50.
55. Пілова Д. П. Методичні підходи щодо визначення зон економічної безпеки підприємства / Д. П. Пілова // Вісник Криворізького технічного університету. - 2006. – № 3. – С. 264–268.
56. Пожуєва Т. О. Економічна безпека підприємства: категоріальний аналіз / Т. О. Пожуєва // Стратегія економічного розвитку України. - 2014. - № 35. - С. 242-249.
57. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручник / М. Г. Грещак, В. М. Колот, А. П. Наливайко, С. Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
58. Поснова Т. В. Механізм функціонування соціальної складової економічної безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.01 / Т. В. Поснова. – К., 2008. – 19 с.
59. Пухальська Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та її складові / Г. В. Пухальська, Г. О. Христин // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 6. – Т.1. – С. 197-200.
60. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
61. Рудницька О.В. Антикризові заходи національних господарств та виклики для економіки України в посткризовий період / О.В. Рудницька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Rudnitskaia.pdf.
62. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки / Т. М. Соколенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenco-tm-ekonomichna-bezpekapidpriemstva-v-umovah-tranzitivnoyi-ekonomiki/>.
63. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. - М.: Аудит ЮНИТИ, 2006. - 638 с.
64. Сороківська О.А. Особливості формування теоретичних засад економічної безпеки підприємств малого бізнесу / О.А. Сороківська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 6. – С.489-494.
65. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства / А. С.

- Соснин, П. Я. Прыгунов. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2004. – 357 с.
66. Столбунова Ю.С. Управління економічною безпекою підприємства / Ю.С. Столбунова, Г.В Кошельок // Науковий студентський вісник Одеського національного економічного університету. - 2018. - № 28. - С.109-112.
67. Судоплатов А. П. Безопасность предпринимательской деятельности: практ. пособие / А. П. Судоплатов, С. В. Лекарев. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2011. – 381 с.
68. Федоренко Р. М. Система управління ресурсами як основа забезпечення економічної безпеки / Р. М. Федоренко // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: зб. матер. наук.-практ. конф. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 224-229.
69. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: монографія / М.В. Фоміна. - Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. - 140 с.
70. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посібн. / Л.І. Шваб. - К.: Каравела, 2007. - 584 с.
71. Шевелєв А.Е. Риски в бухгалтерском учете: учебное пособие / А.Е. Шевелєв, Е.В. Шевелева. - М.: КНОРУС, 2011. - 304 с.
72. Шевченко І.В. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. В. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178-181.
73. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища / Автореф. дис... д-ра екон. наук: 21.04.02 / Л. Г. Шемаєва. – К., 2010. – 40 с.
74. Шкарлет С.М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.00.04 / С.М. Шкарлет. - Київ, 2007. - 34 с.
75. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – СПб: Алетейя, 2009. – 145 с.
76. Якубович З.В. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства / З.В. Якубович // Галицький економічний вісник. - 2010. - № 3 (28). - С. 107-112.

77. Яценко Н.М. Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки / Н.М. Яценко, С.О. Михайлюк // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2001. – Вип. 37. – С. 78-82.